

УДК 342.9

О. І. Самарець*здобувач кафедри адміністративного та митного права
Університету митної справи та фінансів*

СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНОСТІ ПРОБЛЕМ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В ОРГАНАХ СУДОВОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ

Грунтовність будь-якого наукового дослідження прямо залежить від рівня його забезпечення джерельною базою. Якщо остання є достатньою і повною мірою відображає різноманітні аспекти становлення та функціонування досліджуваного об'єкта, то це сприяє проведенню усестороннього і комплексного наукового дослідження. Звичайно, наукові праці вирізняються вибірковістю, нерідко — тенденційністю чи мають дискретний характер. Однак без них дослідникам було б важко конструювати послідовність подій, виявити закономірності та особливості того чи іншого процесу, провести аналіз окремих елементів. Утім, навіть за наявності великої кількості наукових джерел важко провести цілісне дослідження, якщо не здійснити їх систематизацію та використано необхідну методику опрацювання [1, с. 82].

Питання функціонування інституту державної служби в органах судової влади є предметом міждисциплінарного аналізу і перебуває у колі досліджень науковців теорії права, конституційного, адміністративного та трудового права, теорії управління, соціології, політології. У наукових працях висвітлюється наукові погляди та думки стосовно інституту державної служби в органах судової влади. Саамає тому, вивчення наукових здобутків, теоретичних та практичних надбань багатьох вчених з окреслених питань створюють необхідну основу для подальшого вивчення інституту публічної служби в органах судової влади, виявлення його характерних ознак, перспектив розвитку та удосконалення правового регулювання.

Державна служба в Україні була предметом багатьох наукових досліджень у галузі конституційного, адміністративного і трудового права, теорії управління і які заклади сучасні основи розуміння сутності та змісту державної служби в Україні, особливостей її становлення та розвитку. У цьому аспекті необхідно виділити праці відомих вчених, які за останні півстоліття займалися цим питанням, та зробили значний внесок у наукові здобутки для становлення та розвитку інституту державної служби.

До цих вчених слід віднести С.С. Алексеєва, О.П. Альохіна, Д.М. Бахраха, І.Л. Бачило, А.І. Єлістратова, Ю.М. Козлова, Б.М. Лазарева, А. Лунєва, В.М. Манохіна, І.М. Пахомова, Г. І. Петрова, О.М. Якубу, Ц.А. Ямпольську та інших.

Набуття Україною незалежності, зміни в соціально-політичному житті країни і втілення принципів демократичної та правової держави обумовили сплеск наукових досліджень з питань сутності та змісту державної служби, векторів її розвитку в умовах незалежності. За ці роки свої наукові праці зазначеним питанням присвячувало багато вчених, серед яких варто виділити В.Б. Авер'янова, О.Ф. Андрійко, О.М. Бандурку, Ю.П. Битяка, В.С. Венедіктова, В.М. Гаращука, І.П. Голосніченка, В.К. Колпакова, Є.Б. Кубка, Н.Р. Нижник, О. Д. Оболенського, О.В. Петришина, В.Ф. Погорілка, А.О. Селіванова, О.Ф. Фрицького, В.В. Цветкова, Ю.С. Шемшученка, тощо.

Праці першої групи вчених були написані за радянських часів. Тому, як справедливо зауважує М. І. Іншин, за радянських часів усі дослідження проводилися в інших соціально-економічних, політичних і правових умовах на фоні домінування державної форми власності, заборони підприємницької діяльності, пріоритету громадських інтересів над особистими, кримінальної відповідальності за добровільну незайнятність тощо. Однак, незважаючи на це, вказані праці містили чимало теоретико-правових положень стосовно сутності державної служби та стали фундаментом для подальшого розвитку наукової думки у цьому напрямку.

Основна причина бурхливого наукового пошуку полягала у тому, що після розпаду Радянського Союзу перед Україною об'єктивно постала необхідність формування нової моделі розвитку суспільства, зокрема державної служби як важливого елемента у системі державного управління. На відміну від інших європейських держав, які розвивались еволюційно впродовж значного періоду часу, Україна, як і більшість країн Східної Європи, потребувала нового спрямування у розбудові державного устрою. Це дало поштовх вітчизняним науковцям до вивчення зарубіжного досвіду формування інституту державної служби та на цій основі розробляти практичні рекомендації щодо його розвитку в Україні. [1, с. 83]

Отже, подальші праці з питань державної служби в Україні обумовлювалися необхідністю розроблення як теоретичних основ, так і практичних концептуальних положень.

Початок ХХІ сторіччя цілком обґрунтовано можна вважати періодом докорінного оновлення науково-теоретичного підґрунтя функціонування

інституту державної служби. Саме в цей час спостерігається максимальна активізація наукових пошуків, присвячених дослідженню різноманітних аспектів становлення та розвитку державної служби в Україні, проходження державної служби, статусу державних службовців, правового регулювання їх праці тощо.

Не заперечуючи науковій цінності проведених досліджень варто зазначити, що проблеми проходження державної служби в органах судової влади в ці часи юридичною наукою майже не вивчалися. Наукова думка була спрямована, переважно, на дослідження теоретичних та практичних аспектів державної служби. Однак, безумовно, саме ці дослідження у подальшому стали фундаментом для розвитку інституту державної служби в органах судової влади та джерельною базою для окресленої проблеми.

Підсумовуючи аналіз теоретичних напрацювань інституту державної служби, варто зауважити, що незважаючи на підвищену увагу багатьох дослідників сутності та змісту державної служби, не всі аспекти було висвітлено в юридичній літературі, зокрема це стосується державної служби в органах судової влади. Тут є два моменти. По-перше, деякі аспекти державної служби в органах судової влади або залишилися поза увагою вчених, або були висвітлені фрагментарно. По-друге, окремі дослідження, в яких висвітлювалася державна служба в органах судової влади вже застаріли, внаслідок постійних реформ системи судоустрою та судочинства, які постійно відбуваються в державі і тому не відповідають сучасним реаліям стану правового регулювання та розвитку відповідних суспільних відносин. В цілому варто зазначити, що сучасного комплексного наукового дослідження державної служби в органах судової влади не проводилося.

Водночас, в науковій літературі судова влада та інститут державної служби в її органах були і досі залишаються предметом досліджень. При цьому, одні науковці присвячують свої праці сутності судової влади та змісту її складових, інші – питанням проходження служби в окремих органах судової влади та на посаді судді.

Також, слід зазначити, що вивчення державної служби в органах судової влади є взаємопов'язаним з науковими надбаннями вчених, які вивчали сутність судової влади в Україні, адже саме від того, що представляє собою судова влада в Україні і від подальшого її розвитку і розвитку її інститутів залежить розуміння особливостей державної служби в її органах.

З огляду на зазначене, актуальним науковим завданням для розвитку державної служби в органах судової влади є дослідження, перегляд, вдосконалення теоретико-правових засад, а також формування науково обґрунтованих положень

до розуміння змісту поняття, видів державної служби в органах судової влади та особливостей її проходження, становлення і подальшого удосконалення.

Проблема судової влади та її сутності, особливостей становлення та розвитку привертала увагу багатьох вчених. Так, Практичні питання функціонування судової влади були предметом наукових дослідження, зокрема: М.С. Булкат, М.О. Борисенко, М.Й. Вільгушинського, С.В. Гладія, В.В. Городовенка, В.В. Долежана, І.В. Камінської, В.В. Кривенка, Н.Д. Квасневської, С.В. Луніна, І.Є. Марочкіна, Л.М. Москвич, І.В. Назарова, О.М. Овчаренко, М.І. Сірого, С.В. Прилуцького, О.Б. Прокопенка, І.В. Юревич, А.В. Лужанського, В.В. Федоренко та інших.

Можна відмітити деякі вузькоспеціалізовані наукові напрацювання, які стосуються функціонування окремих органів судової влади, зокрема О.В. Гончаренка, Р.І. Кирилюка, О.В. Красноборова, А.М. Хливнюк; управління та організації роботи судової влади, судових органів та третейських судів, зокрема В.Д. Бринцева, Ю.В. Георгієвського, Н.А. Литвин, А.А. Стрижака, Л.П. Сушко; а також реалізації напрямів фінансового, господарського, програмного забезпечення судових органів, зокрема Н.В. Добровольської, Г.А. Кравчука, М. П. Міняйла.

Варто зазначити, що наявні дослідження, на жаль, не завжди є результатом наукових пошуків найбільш ефективних системно-структурних підходів до організації цілісної системи органів судової влади. Почасті їх опосередковано однією з характерних особливостей значної кількості вітчизняних наукових робіт, про яку вже зазначалось, а саме – переважним впливом чинного (на момент проведення дослідження) національного законодавства. У зв'язку з цим «профільні» наукові роботи іноді «зведено» до коментування норм поточного законодавства. Очевидно, що з кожними його змінами втрачається і наукове значення таких досліджень [2, с. 271-272.]

Незважаючи на чисельні наукові здобутки, які були присвячені судовій владі досі залишаються дискусійними питання її сутності та структурного складу. Стосовно наявних наукових напрацювань, які стосуються поняття «система органів судової влади», варто звернути увагу на наступне. У сучасній науковій літературі всебічно опрацьовано питання щодо таких понять, як «система органів судочинства», «система судів», «судова система» та інших їх аналогів. питання чіткого визначення терміна «система органів судової влади» у вітчизняній доктрині залишається відкритим [2, с. 273].

Аналіз наукової літератури з питань державної служби в органах судової влади засвідчив актуальність даної тематики та дозволив запропонувати наступні висновки і узагальнення.

Питання державної служби в органах судової влади привертало увагу багатьох вчених, що обумовило існування наукових праць, в яких її зміст та особливості тик чи інакше розглядалися. Спираючись на аналіз наукових напрацювань державної служби в органах судової влади можна констатувати, що в результаті проведених досліджень розроблено певний понятійно-категоріальний апарат, запропоновано низку практичних висновків та рекомендацій з удосконалення законодавства про судоустрій і статус суддів.

Не заперечуючи наукову цінність проведених досліджень, присвячених державній службі в органах судової влади, слід зазначити на фрагментарність та відсутність комплексного підходу до вивчення змісту та особливостей державної служби в органах судової влади, сучасного стану її адміністративно-правового регулювання та адміністративних процедур проходження. Така концептуальна помилка призводить до того, що більшість питань адміністративно-правового забезпечення державної служби в органах судової влади залишається недостатньо дослідженими. Не розробленість зазначених проблем у науці негативно відображається на нормативно-правовому регулюванні державної служби в органах судової влади, на адміністративно-правовому статусі державних службовців, обумовлює прийняття не виважених та недосконалих законів та підзаконних правових актів у цій сфері. У наслідок чого знижується ефективність законодавства про державну службу в органах судової влади, реформи у цій сфері гальмуються.

Література

1. Стельмащук А.С. Сутність інституту державної служби: аналіз наукової літератури. *Інвестиції: практика та досвід*. № 3/2012. С. 82-86.
2. Булкат М.С. Теоретико-правові засади судової влади: сучасний концепт : дис. ... док-ра юрид.наук. 12.00.01., Київ, 2019. С. 444.

Анотація

Самарець О. І. Стан наукової розробленості проблем державної служби в органах судової влади України. – Стаття.

Стаття присвячена питанням наукового аналізу стану розробленості проблем державної служби в ор-

ганах судової влади України в юридичній літературі. Звертається увага на те, що наукова думка була спрямована, переважно, на дослідження теоретичних та практичних аспектів державної служби на посаді судді чи апарату суду. Обґрунтовується, що в результаті проведених досліджень розроблено певний понятійно-категоріальний апарат, запропоновано низку практичних висновків та рекомендацій з удосконалення законодавства про судоустрій і статус суддів. Окреслюються шляхи подальших наукових пошуків у цьому напрямку.

Ключові слова: служба, державна служба, суд, судоустрій, органи судової влади, судова влада.

Аннотация

Самарец А. И. Состояние научной разработанности проблем государственной службы в органах судебной власти Украины. – Статья.

Статья посвящена вопросам научного анализа состояния разработанности проблем государственной службы в органах судебной власти Украины в юридической литературе. Обращается внимание на то, что научная мысль была направлена преимущественно на исследование теоретических и практических аспектов государственной службы на должности судьи или аппарата суда. Обосновывается, что в результате проведенных исследований разработаны определенный понятийно-категориальный аппарат, предложен ряд практических выводов и рекомендаций по совершенствованию законодательства о судоустройстве и статусе судей. Определяются пути дальнейших научных поисков в этом направлении.

Ключевые слова: служба, государственная служба, суд, судоустройство, органы судебной власти, судебная власть.

Summary

Samarets O. I. The state of scientific development of civil service problems in the judiciary of Ukraine. – Article.

The article is devoted to the issues of scientific analysis of the state of elaboration of the problems of the civil service in the judicial authorities of Ukraine in the legal literature. Attention is drawn to the fact that scientific thought was focused mainly on the study of theoretical and practical aspects of the civil service as a judge or court staff. It is substantiated that as a result of the conducted researches a certain conceptual and categorical apparatus has been developed, a number of practical conclusions and recommendations for improving the legislation on the judiciary and the status of judges have been proposed. The ways of further scientific research in this direction are outlined.

Key words: service, civil service, court, judicial system, judicial authorities, judiciary.